

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
MISIJA NA KOSOVU

**Sprovođenje Akcionog plana Strategije za integraciju
zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu**

Maj, 2011

SADRŽAJ

1. REZIME IZVEŠTAJA	1
2. UVOD	2
3. NAPREDAK U SPROVOĐENJU STRATEGIJE I AKCIONOG PLANA.....	3
3.1. CENTRALNI NIVO.....	4
3.2. LOKALNI NIVO.....	8
4. ZAKLJUČAK.....	11
5. PREPORUKE	12

SPISAK SKRAĆENICA I AKRONIMA

Akcioni plan: Akcioni plan za sprovođenje Strategije za integraciju zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, 2009-2015.

Komisija za kulturu: Komisija za kulturu i informisanje

KP: Kabinet premijera

KPZ: Kancelarija za pitanja zajednica

MKOS: Ministarstvo za kulturu, omladinu i sport

MLU: Ministarstvo lokalne uprave

MONT: Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju

MRSZ: Ministarstvo rada i socijalne zaštite

MSPP: Ministarstvo sredine i prostornog planiranja

MUP: Ministarstvo unutrašnjih poslova

MZ: Ministarstvo zdravlja

MZP: Ministarstvo za zajednice i povratak

Odbor: Međuinstitucionalni upravni odbor

OEBS: Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

PGPK: Program za građanska prava na Kosovu

Radna grupa: Tehnička radna grupa

SKDU: Savetodavna kancelarija za dobro upravljanje, ljudska prava, jednake mogućnosti i rodna pitanja

Strategija: Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, 2009-2015.

1. REZIME IZVEŠTAJA

U ovom izveštaju razmatrane su preliminarne aktivnosti koje su preduzele kosovske institucije na centralnom i lokalnom nivou u sprovođenju mera predviđenih u Akcionom planu o sprovođenju Strategije za integraciju zajednice Roma, Aškalija i Egipćana (2009-2015). Ovaj izveštaj utemeljen je na redovnom praćenju aktivnosti Misije Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju na Kosovu (OEBS) čiji je cilj promovisanje i zaštita ljudskih prava i prava zajednica. Kako bi prikupio neophodne podatke, OEBS je sproveo informativne razgovore sa predstavnicima resornih ministarstava, vladinih kancelarija, opštinskim zvaničnicima kao i sa međunarodnim i lokalnim akterima koji podržavaju integraciju zajednice Roma, Aškalija i Egipćana. Ovim izveštajem obuhvaćen je period od decembra 2009. do septembra 2010. godine. Izvesni događaji, kao što je dugo odlagano zatvaranje kampa zagađenog olovom, Česmin Lug u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, naseljenog raseljenim licima Romima i Aškalijama obuhvaćeni su ovim izveštajem, iako ne spadaju u vremenski period koji ovaj izveštaj obuhvata.

U izveštaju se ocenjuje da, iako su preduzeti izvesni koraci, kosovske institucije ne ispunjavaju svoje obaveze u stvaranju odgovarajućih uslova za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu. Nekoliko ministarstava je nakon formiranja mehanizama za koordinaciju i praćenje sprovođenja Strategije i Akcionog plana na centralnom nivou preduzelo aktivnosti unutar svojih sektora. Uglavnom su preduzimani koraci u oblasti legalizacije neformalnih naselja i pružanja podrške povratku i reintegraciji kao i zaštiti i promovisanju kulturnog identiteta Roma, Aškalija i Egipćana. Međutim, i dalje su prisutne značajne prepreke koje ometaju sprovođenje Akcionog plana u celini, uglavnom zbog nedostatka punog političkog angažmana, nedovoljne raspodele sredstava i manjka odgovarajuće komunikacije između institucija na centralnom i lokalnom nivou. Sada treba povećati napore kako bi se svi ciljevi iz Akcionog plana sprovedi do 2015. godine. Na lokalnom nivou neke opštine su preduzele pozitivne korake u ispunjavanju ciljeva predviđenih u Akcionom planu. Ipak, uloga i angažovanje mnogih opština i dalje nije toliko značajna. U mnogim slučajevima akteri iz civilnog društva umesto opština preduzimaju vodeću ulogu u angažovanju zajednice i u nastojanjima da se ispune ciljevi koje Akcioni plan previđa.

U izveštaju se na osnovu nalaza navodi niz preporuka kojima se nadležne institucije pozivaju da pokažu predanost u poboljšanju uslova života Roma, Aškalija i Egipćana i njihovoj integraciji u društvo. U tom smislu, aktivnosti koje za cilj imaju osnaživanje i obezbeđivanje resursa za mehanizme koji su uspostavljeni kako bi rukovodili i ocenjivali sprovođenje Strategije i Akcionog plana trebalo bi da postanu prioritet kosovske Vlade. Osim toga, trebalo bi bez odlaganja sprovesti informativne kampanje kako bi opštinski zvaničnici, zajednice Roma, Aškalija i Egipćana kao i šira javnost bili u potpunosti upoznati sa ovom Strategijom.

2. UVOD

Romi, Aškalije i Egipćani spadaju u najugroženije zajednice u Evropi¹. Posebno je zabrinjavajuće njihovo stanje na Kosovu, gde spadaju u najugroženije grupe. Zajednica Roma, Aškalija i Egipćana tradicionalno živi na Kosovu, gde se procenjuje da je pre sukoba 1999-te bilo više od 150.000 lica koja pripadaju ovim zajednicama.² Smatra se da danas na Kosovu živi između 35,000 i 40,000³ Roma, Aškalija i Egipćana.

Kosovska Vlada je 24. decembra 2008. godine usvojila Strategiju o integraciji zajednica Roma, Aškalija i Egipćana,⁴ za period od 2009. do 2015. godine (Strategija).⁵ Godinu dana kasnije, u decembru 2009., Vlada je odobrila Akcioni plan za sprovođenje Strategije o integraciji zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, 2009-2015. (Akcioni plan), u kojem se navode konkretne mere koje relevantne institucije sa centralnog i lokalnog nivoa trebaju preduzeti kao i vremenski okvir i predviđen budžet za njihovo sprovođenje.⁶

Strategija sadrži analizu uslova života i posebnih izazova sa kojima se susreću zajednice Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, dok Akcioni plan predviđa konkretne mere koje treba preduzeti kako bi se rešili uočeni izazovi. Aktivnosti koje su predložene u Akcionom planu mogu se podeliti u četiri glavne kategorije. Prvo, ovaj dokument poziva na niz istraživanja, procena i istraživačkih studija kako bi se popunile praznine oko kvantitativnih i kvalitativnih podataka o svim oblastima života zajednice Roma, Aškalija i Egipćana. Drugo, pozitivne mere i politike delovanja predviđene su u cilju poboljšanja društveno-ekonomskog stanja i statusa zastupljenosti sve tri zajednice i kako bi se rešila duboko ukorenjena isključenost iz društvenog života sa kojom se suočavaju sve do danas. Treće, predviđene su aktivnosti razmene informacija kao i podizanja nivoa svesti usmerene na zajednicu Roma, Aškalija i Egipćana kao i na službenike javne administracije i javnost u celini, kako bi se ubrzao proces uključenosti u društveni život. Konačno, Akcioni plan stavlja poseban naglasak na promovisanje nasleđa, kulture i identiteta ove tri zajednice.

¹ Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu 2009-2015, strana 5: „Poznato je da su širom Evrope, Romi (i Aškalije i Egipćani) vekovima bili podvrgnuti diskriminaciji. Čak i danas se suočavaju sa diskriminacijom i stereotipima vezanim za rasu i nalaze se u uskom krugu diskriminacije, siromaštva i izolovanosti i predstavljaju jednu od najugroženijih manjina u Evropi.

² Videti Izveštaj Odbora za migracije, izbeglice i stanovništvo, Saveta Evrope, Parlamentarna skupština: *Stanje stalnih izbeglica i raseljenih lica u jugoistočnoj Evropi*, dok. 11289 pregled od 24. maja 2007.

³ Kabinet Premijera, *Strategija za integraciju Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu*, decembar 2008., str. 7.

⁴ Romi, Aškalije i Egipćani se izjašnjavaju kao tri različite zajednice. Međutim, s obzirom da se susreću sa sličnim izazovima u uživanju svojih osnovnih prava i sloboda, međunarodni i lokalni akteri su izradili zajedničke politike delovanja u najširem smislu kako bi njihovi uslovi života bili poboljšani.

⁵ Strategija sadrži i obrazovnu komponentu koja je usvojena jula 2007. i pokriva period od 2007. do 2017. godine.

⁶ Izrada Strategije nastala je zajedničkim naporima Kancelarije za dobro upravljanje pri Kabinetu premijera, resornim ministarstvima, naporima Kosovske fondacije za otvoreno društvo, kao i uz napore predstavnika iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. OEBS je takođe dao svoj doprinos u izradi i razmatranju nekih od oblasti koje su navedene. Strategija i Akcioni plan su dostupni na sledećoj internet adresi: <http://www.kryeministri-ks.net/zck/?page=2,128> (pristupljeno 7. aprila 2011).

Strategija i Akcioni plan za cilj imaju podsticanje integracije ove tri zajednice u ključnim sektorima obrazovanja, zaposlenja i ekonomskog osnaživanja, zdravstvene nege i socijalne zaštite, stambenih pitanja i neformalnih naselja, povratka i reintegracije, registracije, učešća i zastupljenosti, bezbednosti, policije i pravde kao i medijima, u kulturnom životu i informisanosti. Rodna pitanja i zabrana diskriminacije, kao zajedničke teme, sastavni su deo svih gorepomenutih sektora.

3. NAPREDAK U SPROVOĐENJU STRATEGIJE I AKCIONOG PLANA

Nadležna ministarstva, opštine i kancelarije pri Kabinetu premijera treba da omoguće efikasno sprovođenje Strategije i Akcionog plana u bliskoj saradnji sa relevantnim lokalnim i međunarodnim partnerima. Osim toga, Akcioni plan predviđa formiranje **Tehničke radne grupe (Radne grupe)** i **Međuinstitucionalnog upravnog odbora (Odbora)** čiji je zadatak da nadgleda zajedničke napore Vlade u sprovođenju okvira politike delovanja za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana.

Uloga **radne grupe**⁷ je da koordiniše vladinim i donatorskim investicijama u finansiranju prioriteta pitanja i njome predsedava šef Savetodavne kancelarije za dobro upravljanje, ljudska prava, jednake mogućnosti i rodna pitanja (SKDU)⁸ pri Kabinetu premijera (KP). Radna grupa je takođe ovlašćena da dva puta godišnje ili jednom godišnje podnosi izveštaje o napretku u sprovođenju Strategije i Akcionog plana. Radna grupa, formirana 23. jula 2010. godine nije ispunila zahtev utvrđen u Akcionom planu da najmanje četiri puta godišnje održava sastanke, a takođe nije niti pripremila polugodišnji izveštaj koji je obavezan.⁹

Odbor predstavlja političko telo formirano kako bi se omogućila koordinacija između vladinog i nevladinog sektora u sprovođenju aktivnosti predviđenih u Akcionom planu, a njime predsedava zamenik premijera.¹⁰ Odbor je održao inauguralnu sednicu tek 8. jula 2010. godine, sedam meseci nakon usvajanja Akcionog plana, bez predstavnika iz Konsultativnog veća za zajednice¹¹ koji je imenovan tek u septembru 2010. godine. Glavni rezultat ove prve sednice predstavljao je niz preporuka o poboljšanju koordinacije između nadležnih ministarstava, o razmeni informacija i aktivnostima dosezanja do zajednice Roma, Aškalija i

⁷ U radu Radne grupe takođe učestvuju predstavnici iz Kancelarije za pitanja zajednica, predstavnici iz Ministarstva za zajednice i povratak, predstavnici iz Agencije za koordinisani razvoj i evropske integracije, predstavnici iz Agencije za rodnu jednakost, predstavnici Ministarstva za obrazovanje, nauku i tehnologiju, Ministarstva za rad i socijalnu zaštitu, Ministarstva zdravlja, kao i inostrani donatori.

⁸ SKDU funkcioniše unutar Kabineta premijera od marta 2002. godine i ima zadatak da zastupa promovisanje i zaštitu ljudskih prava u svim praktičnim politikama i aktivnostima Vlade Kosova.

⁹ Na drugom sastanku koji je održan krajem marta 2011. godine, Radna grupa je podnela izveštaj da je u procesu izrade godišnjeg izveštaja o sprovođenju Strategije i Akcionog plana, koji će dalje biti razmatran na sledećem sastanku.

¹⁰ U sastavu Odbora se takođe nalaze šef SKDU-a, direktor Kancelarije za pitanja zajednica, po jedan predstavnik iz Ministarstva za obrazovanje, nauku i tehnologiju, Ministarstva sredine i prostornog planiranja, Ministarstva zdravlja, predstavnika koji je imenovao Konsultativno veće za zajednice, zaštitnik građana (ombudsman) i jedan predstavnik za svaku od tri pomenute zajednice.

¹¹ Konsultativno veće za zajednice (Veće) funkcioniše pri Kabinetu predsednika Kosova. Čine ga predstavnici zajednica i Vlade čiji je cilj poboljšanje učešća zajednica i članova zajednice u političkom, ekonomskom i društvenom životu na Kosovu. Ovo veće predstavlja mehanizam za redovnu razmenu mišljenja između Vlade i zajednica i otvara mogućnosti za zajednice da daju svoje komentare o zakonodavnim ili političkim inicijativama koje Vlada priprema, i takođe daje mogućnost zajednicama da zahtevaju uvažavanje svojih stavova u inicijativama koje se posebno odnose na zajednice. Veće čini 28 članova, od kojih 20 zastupaju nealbanske zajednice, dok ostali članovi predstavljaju nadležna ministarstva, Kabinet predsednika, Kabinet premijera i Skupštinu Kosova.

Egipćana kao i izveštavanje o sprovođenju relevantnih aktivnosti. Marta 2010, SKDU je objavio kriterijume i procedure za izbor članova iz građanskog društva iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Vlada je 26. maja 2010. godine imenovala članove iz NVO-a „Iniciativa 6”, „Qendra e Komitetit Ashkali”, i „Fahri Vraniqi” da pojedinačno predstavljaju zajednice Roma, Aškalija i Egipćana. Neki članovi zajednice su izrazili sumnju o transparentnosti izbornog postupka i legitimnosti izabranih predstavnika, ali nije bilo zvaničnog podnošenja žalbi.

Akcionni plan je odobren u decembru 2009. kada je bilo prekasno da se izdvoje sredstva za njegovo sprovođenje u 2010. godini,¹² a to je opet značilo da nadležna ministarstva i opštine nisu mogle da na adekvatan način i blagovremeno planiraju sprovođenje Akcionog plana. Osim toga, Radna grupa i Odbor za praćenje sprovođenja Strategije i Akcionog plana na centralnom nivou formirani su tek u drugoj polovini 2010. godine, što je na negativan način uticalo na početak ovog procesa. Ipak, određene mere su sprovedene kako na centralnom tako i na lokalnom nivou i njihov pregled sledi u nastavku.

3.1. CENTRALNI NIVO

Akcionni plan ističe glavnu ulogu institucija sa centralnog nivoa odgovornih za sprovođenje mera čiji je cilj promovisanje integracije Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu. Osim nadzorne i uloge u koordinisanju aktivnosti koja je dodeljena KP-u, Akcionni plan predviđa posebne uloge za nekoliko ministarstava u skladu sa sektorima u njihovoj nadležnosti. U skladu sa tim, nekoliko ministarstava je preduzelo korake kako bi se otpočelo sa aktivnostima vezanim za sprovođenje Akcionog plana. Uočen je skroman napredak u sprovođenju inicijativa u oblasti povratka, legalizacije neformalnih naselja, kulture i obrazovanja. Poređenja radi, nije bilo značajnijeg napretka što se tiče zaposlenja i ekonomskog osnaživanja, učešća i zastupljenosti kao i u oblasti bezbednosti, policijske službe i pravosuđa. Pregled glavnih preduzetih nastojanja institucija na centralnom nivou sledi u nastavku.

KP putem **SKDU-a** i **Kancelarije za pitanja zajednica (KPZ)**¹³ i dalje ima ključnu ulogu u omogućavanju efikasne saradnje između relevantnih institucija, neophodnih za sprovođenje Strategije i Akcionog plana. Između februara i marta 2010, ove dve kancelarije su u saradnji sa OEBS-om organizovale pet okruglih stolova¹⁴ na regionalnom nivou kako bi se relevantne opštinske institucije i predstavnici zajednice bliže upoznali sa Akcionim planom. Ovi događaji su privukli otprilike 300 učesnika koji su diskutovali o nadležnostima opštine u sprovođenju Strategije i Akcionog plana kao i o mogućim načinima saradnje kako bi se zalaganja svih aktera dovela do maksimuma. KP je takođe bio aktivan u zaštiti i promovisanju prava zajednica Roma, Aškalija i Egipćana kroz sprovođenje projekata namenjenih najugroženijim socijalno-ekonomskim slučajevima, i kroz dodelu finansijskih sredstava kako bi se obeležili praznici koje ove zajednice slave. Međutim, moglo je i više

¹² Zakon br. 03/L-048 o upravljanju i odgovornostima u radu sa javnim finansijama, 15. jun 2008. Rok za usvajanje konsolidovanog budžeta Kosova je 31. oktobar.

¹³ Kancelarija za pitanja u zajednici (KPZ) formirana je pod okriljem Kabineta premijera sa zadatkom da doprinese u koordinaciji vladinih napora u sprovođenju pravnog okvira o pravima zajednica i da omogući da Vladina praktična politika i aktivnosti na adekvatan način izađu u susret potrebama i interesima zajednice.

¹⁴ Okrugli stolovi su održani u periodu između 22. februara i 3. marta u Gjilan/Gnjilanu, Mitrovicë/Mitrovici, Pejë/Peći, Prizrenu i Istog/Istoku.

toga da se učini kako bi se omogućila razmena informacija između relevantnih resornih ministarstava i opština, što je glavna oblast vodeće uloge kakvu ima KP.

U Akcionom planu se kao tri glavne institucije zadužene za realizaciju ciljeva predviđenih u obrazovnom sektoru navode **Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju (MONT)**, **Ministarstvo zdravlja (MZ)** i **Ministarstvo rada i socijalne zaštite (MRSZ)**. Ova ministarstva su zadužena za promovisanje sveobuhvatnog i kvalitetnog obrazovnog sistema zasnovanog na pravičnosti, jednakosti i uvažavanju različitosti, čime bi se potpomogla puna integracija zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u društvo. MONT je u junu 2010. godine usvojio nastavni plan i program na romskom jeziku, čime je gramatika romskog jezika, kao i kultura i istorija Roma postala izborni predmet za školsku 2010/2011.¹⁵ MONT je 2. jula 2010. pokrenuo tromesečni tender za izradu relevantnih udžbenika, koji je istekao 2. oktobra 2010. To je značilo da će izdavanje udžbenika početi nakon što počne školska godina. Mada je MONT pronašao 25 nastavnika za gramatiku romskog jezika, kulturu i istoriju Roma, oni nisu prošli kroz stručno osposobljavanje kako bi bolje obavljali svoje dužnosti, i održana su samo četiri sastanka u cilju podizanja nivoa svesti u opštinama Ferizaj/Uroševac, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gjilan/Gnjilane i Prizren kako bi se roditelji podstakli da upišu svoju decu da pohađaju posebne predmete. U nekim opštinama¹⁶ su održani okrugli stolovi usmereni na roditelje i njihovu odgovornost u obaveznom obrazovanju u saradnji sa Kosovskim odborom roditelja za obrazovanje, dok je ciljana podrška ponuđena deci Roma, Aškalija i Egipćana koja imaju posebne poteškoće u govoru i učenju.¹⁷ U sklopu politike MONT-a koja obuhvata svu decu iz osnovnog obrazovanja, 3,399 učenika Aškalija, 1,067 učenika Egipćana i 941 učenika Roma dobilo je besplatne udžbenike za školsku 2009/2010. godinu. Prema rečima zvaničnika MONT-a, svih 158 učenika i 44 studenta pripadnika zajednice Roma, Aškalija i Egipćana su u istoj školskoj godini dobili stipendije u iznosu od 150 evra, što je rezultat projekta koji se sprovodi u saradnju sa **Ministarstvom za zajednice i povratak (MZP)** i Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP).

Uprkos gore navedenih pozitivnih pomaka, nema pozitivnih primera o aktivnostima koje su u razvoju ili se sprovode, a koje se odnose na predškolsko obrazovanje, organizovanje dopunske nastave ili letnje škole. Na isti način, nisu organizovane radionice ili obuka za nastavnike, i mada to Akcioni plan predviđa nije organizovana obuka namenjena roditeljima i nastavnicima o prepoznavanju i suzbijanju mogućih slučajeva segregacije i diskriminacije.

Akcioni plan poziva na poboljšanje socijalnog i zdravstvenog stanja, kvaliteta usluga i pristupa sistemima zdravstvene nege i socijalne zaštite bez diskriminacije prema zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana unutar sektora za **zdravstvenu negu i socijalnu zaštitu**. Kako bi se ovaj cilj postigao, Akcioni plan vodeću ulogu dodeljuje MZ-u i MRSZ-u, dok je **Ministarstvo sredine i prostornog planiranja (MSPP)** zaduženo za promovisanje zdravog okruženja i održivih higijenskih uslova. Ipak, jedina aktivnost koja je realizovana kako bi se poboljšao pristup Roma, Aškalija i Egipćana socijalnoj zaštiti i zdravstvenoj nezi predstavlja formiranje tehničke radne grupe unutar MZ-a. Tehnička radna grupa, predviđena u Akcionom planu ima zadatak da prikuplja informacije o zdravstvenom stanju članova iz

¹⁵ MONT je 21. juna 2010, izdao Administrativno uputstvo br. 7/2010 kojim se usvaja nastavni plan i program na romskom jeziku u skladu sa kosovskim obrazovnim sistemom.

¹⁶ Prizren, Ferizaj/Uroševac, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gjilan/Gnjilane i Pejë/Peć.

¹⁷ Od ukupno 36 dece povratnika iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana MONT je uočio da 16 dece pohađa časove na albanskom jeziku koje je MONT organizovao. Pored toga, MONT je identifikovao petoro dece sa posebnim potrebama iz ovih zajednica širom Kosova i izradio je individualne planove rada nudeći im pomoć kroz pilot projekte za školsku 2010/2011.

zajednice Roma, Aškalija i Egipćana. Ipak, radna grupa se tokom perioda izveštavanja sastala samo jednom i nijedna od predviđenih aktivnosti, kao što su objavljivanje rezultata istraživanja i stvaranje baze podataka o potrebama zajednica nije realizovana- navodno zbog finansijskih ograničenja unutar MZ-a. MRSZ je od jula 2010. obezbedio socijalnu pomoć za 2,252 porodice Roma, Aškalija i Egipćana, uključujući i oslobađanje od plaćanja računa za struju do određenog iznosa.¹⁸ Dvadeset porodica Roma, Aškalija i Egipćana je u periodu od januara do juna 2010. koristilo pomoć iz programa podrške u vanrednim stanjima u iznosu od 100 do 300 evra godišnje, što je namenjeno u slučajevima elementarnih nepogoda i izrazito loših uslova življenja. Pored toga, MRSZ je obezbedio smeštaj u trajanju od nedelju dana za 47 lica iz zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, kao i prevoz do opštine ranijeg prebivališta za 74 lica iz zajednice Roma, Aškalija i Egipćana koji su prinudno repatriirani.

Što se tiče **stanovanja i neformalnih naselja**, Akcioni plan ima za cilj poboljšanje uslova života i pronalaženje održivih rešenja za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana koji žive u neformalnim naseljima, kolektivnim centrima i u neadekvatnim uslovima za stanovanje. U ovom pogledu Akcioni plan dodeljuje ključnu ulogu **MSPP-u, Ministarstvu lokalne uprave (MLU) i MZP-u**. Kako bi podstakao legalizaciju odnosno regulisanje neformalnih naselja, koja uglavnom naseljavaju Romi, Aškalije i Egipćani, MSPP je u martu 2010. godine počeo sa procesom izrade Strategije o identifikovanju i legalizaciji neformalnih naselja¹⁹, u skladu sa Akcionim planom i ostalim lokalnim i međunarodnim instrumentima.²⁰ Pozitivan primer procesa regulisanja neformalnih naselja koji je u toku predstavlja projekat u naselju Ali Ibra/Kolonija u opštini Gjakovë/Đakovica, koji za cilj ima poboljšanje uslova života za 140 porodica Egipćana, Roma, Aškalija, kosovskih Srba i kosovskih Albanaca koji tamo žive.²¹

U cilju uspostavljanja optimalnih uslova u kojima bi **povratak i reintegracija, uključujući repatrijaciju** Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovo bio omogućen, Akcioni plan glavnu ulogu dodeljuje **Ministarstvu unutrašnjih poslova(MUP), MZP-u , MLU, MSPP-u** kao i KP-u putem SKDU-a i KZPZ-a. Pokazalo se da je MZP jedna od najaktivnijih institucija što se tiče sprovođenja Akcionog plana, jer sa uspehom ispunjava svoje obaveze u sistematskom prikupljanju zahteva u bazi podataka za dobrovoljni povratak. Osim toga, MZP je nakon usvajanja Akcionog plana dao svoj doprinos u organizovanju aktivnosti vezanih za povratak putem dodeljivanja budžetskih sredstava i uz podršku donatora uključujući obnavljanje ili izgradnju kuća za otprilike 160 porodica Roma, Aškalija i Egipćana. Ostale propratne aktivnosti uključivale su raspodelu paketa podrške i realizaciju projekata manjeg obima u cilju poboljšanja održivosti procesa povratka. Pored toga, 511 raseljenih Roma, Aškalija i Egipćana (160 žena), učestvovalo je u idi-vidi posetama, 608 (135 žena) u idi-informiši se

¹⁸ Nakon sklapanja ugovora između MRSZ-a, Ministarstva za ekonomiju i finansije kao i Kosovske energetske korporacije porodice koje su uključene u program socijalne zaštite imaju pravo na subvencije do 500 KWh električne struje mesečno.

¹⁹ Nacrt Strategije o identifikovanju i legalizaciji neformalnih naselja, koji je izradila radna grupa koju je uspostavio MSPP-a predstavljen je 10. marta 2011. i otvoren je za javne komentare u narednih 30 dana. Ovaj dokument je dostupan na internet stranici: http://www.ks.gov.net/mmph/new_web/dph/Strategija_dhjetor_shqip.pdf (pristupljeno 7. aprila 2011. godine).

²⁰ Videti Zakon br. 03/L-106 o izmeni Zakona o prostornom planiranju br. 2003/14, od 25. novembra 2008. Takođe videti *Bečku deklaraciju o nacionalnim i regionalnim politikama i programima o neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi*, ministarska konferencija o neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi, Beč, 28. septembar – 1. oktobar 2004.

²¹ Ovaj projekat su zajednički podržali KP, opštine Gjakovë/Đakovica i Caritasa iz Švajcarske. Projekat čiji se završetak planira sredinom 2012, ima za cilj preseljenje korisnika koji koriste zemljište koje je u društvenom vlasništvu na 3.85 hektara opštinskog zemljišta koje je dodelila Skupština opštine Gjakovë/Đakovica i pružanje podrške u njihovom obrazovanju i ekonomskoj integraciji.

posetama²² i 173 (21 žena) je učestvovalo u radu opštinskih radnih grupa u svojim opštinama ranijeg prebivališta.²³ Ostale aktivnosti se odnose na dodelu 50,000 evra za realizaciju projekta koji za cilj ima legalizaciju neformalnog naselja Ali Ibra/Kolonija u opštini Gjakovë/Đakovica, koje uglavnom naseljava zajednica Egipćana, kao i donacija od 200,000 evra u saradnji sa KP-om namenjena rešavanju stambenih pitanja u naselju Dubrava u Ferizaj/Uroševcu. MZP je takođe podstakao opštinu Mitrovicë/Mitrovica da dodeli zemlju na korišćenje u narednih 99 godina u Romskoj mahali Romima i Aškalijama koji žive u kampovima zagađenim olovom u severnom delu Mitrovice/Mitrovicë.²⁴ Međutim, nisu izdvojena posebna budžetska sredstva kojima bi bilo omogućeno lečenje za stanovnike koji su bili izloženi dejstvu olova nakon što se završi proces preseljenja u južni deo grada.²⁵ MZP se takođe zalagao za pronalaženje održivog rešenja za raseljene Rome koji trenutno žive u kampu u opštini Leposavić/Leposaviq koji nisu dobili nikakvu pomoć do sada.

Najveći izazov i dalje predstavlja pronalaženje održivih rešenja za repatrirana lica iz zapadnih evropskih zemalja. Što se toga tiče, MUP još uvek nije uspostavio bazu podataka za upravljanje predmetima za prisilno raseljena lica. Odbor za među-ministarsku saradnju,²⁶ čiji je zadatak da prati sprovođenje Revidirane strategije o reintegraciji repatriranih lica,²⁷ formiran je na nivou Stalnog sekretara u okviru ministarstava, ali u svom radu ne uključuje predstavnike iz zajednice Roma, Aškalija i Egipćana.

Na kraju, Akcioni plan dodeljuje ulogu **Ministarstvu kulture, omladine i sporta (MKOS)** u zaštiti i unapređivanju **kulturnog identiteta i nasleđa** zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Kao što je predviđeno Akcionim planom, MKOS je uspostavio Odbor za kulturu i

²² Idi-vidi posete daju raseljenim licima mogućnost da dođu do informacija iz prve ruke što se tiče uslova života u njihovim mestima ranijeg prebivališta i mogućnost da neposredno komuniciraju i sarađuju sa primajućom zajednicom kako bi doneli osnovanu odluku o povratku ili drugim održivim rešenjima. Oni su pozvani da obiđu svoje domove i posete svoje komšije, članove zajednice i lokalne institucije u sklopu organizovane posete kako bi se razgovaralo o pitanjima od posebnog interesa, a to su pitanja vezana za pomoć u obnovi kuća, u zaposlenju i mogućnostima samostalnog zarađivanja, pitanja vezana za bezbednost i slobodu kretanja, socijalnu zaštitu i penzije, obrazovanje i druge javne usluge. Idi-informiši se posete se sprovode u mestima ranijeg prebivališta, tokom kojih raseljena zajednica dobija informacije o stanju u mestima svog ranijeg prebivališta i o mestima mogućeg povratka, uključujući socijalno-ekonomske uslove, bezbednost, slobodu kretanja kao i o procedurama povratka i o mehanizmima podrške koji im stoje na raspolaganju. Videti takođe UNMIK/PIS Revidirani priručnik o održivom povratku, jul 2006.

²³ MZP obavlja ovakvu vrstu aktivnosti uz saradnju sa Visokim komesarijatom Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR), sa Biroom za stanovništvo, izbeglice i migracije Vlade Sjedinjenih Američkih Država i sa Danskim savetom za izbeglice.

²⁴ Premijer je 6. aprila 2010, uputio pismo svim predsednicima opština zahtevajući „dodelu zemljišta na dugoročno korišćenje povratnicima i ostvarivanje međunarodnih projekata povratka u trajanju od 99 godina kao što zakon predviđa, kako bi održivost procesa povratka bila zagarantovana”. MZP je 16. jula 2010, uputio pismo predsedniku opštine Mitrovicë/Mitrovica u kojem ga poziva da dodeli zemljište na korišćenje u trajanju od 99 godina u Romskoj mahali za žitelje kampova zagađenih olovom u severnom delu Mitrovice/Mitrovicë. Opština međutim nije ispunila ovu obavez.

²⁵ Agencija za međunarodni razvoj SAD-a i Kancelarija za vezu Evropske komisije na Kosovu finansirale su dva projekta čiji je cilj bio zatvaranje kampova zagađenih olovom, Česmin Lug i Osterode, u severnom delu Mitrovice/Mitrovicë. Dana 1. februara 2011, održana je ceremonija zatvaranja kampa Česmin Lug, i očekuje se da će se preostalih 39 porodica Roma i Aškalija preseliti iz kampa Osterode u Romsku mahalju krajem jula 2011.

²⁶ Odbor za koordinaciju nije usmeren isključivo na zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, već na potrebe svih repatriranih lica.

²⁷ Vlada Kosova, Revidirana strategija o reintegraciji repatriranih lica, april 2010. godine.

informisanje²⁸ (Odbor za kulturu) sa ciljem uvećavanja učešća zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u procesima donošenja politika i primenu politika u sferi kulture. Uložena su nastojanja takođe da se uveća zastupljenost tri zajednice u okviru MKOS-a.²⁹ Pored ovoga, MKOS je dodelio pet projekata nevladinim organizacijama Roma, Aškalija i Egipćana u ukupnom iznosu od 5,650 evra i pružio je finansijska sredstva u iznosu od 17,144 evra za projekte koji imaju za cilj da promovišu kulturni identitet Roma, Aškalija i Egipćana.³⁰ Jula i avgusta 2010. godine, zamenik ministra za kulturu, omladinu i sport posetio je neke opštine sa ciljem olakšavanja saradnje između institucija na centralnom i lokalnom nivou i naglasio je značaj podržavanja ovih zajednica i u oblastima kulture, omladine i sporta.

3.2. LOKALNI NIVO

U saradnji i uz podršku centralnog nivoa, opštine predstavljaju ključne lokalne institucije koje su odgovorne za primenu strategija, politika i programa osmišljenih Akcionim planom. Međutim, na opštinskom nivou, svest u pogledu primene Strategije i njenog Akcionog plana veoma je ograničena, ukazujući na odsustvo koordinacije između svih aktera i na odsustvo komunikacije između institucija na centralnom i lokalnom nivou.³¹ Nikakva zvanična uputstva nisu pružena institucijama na lokalnom nivou, u pogledu primene ovih dokumenata. Štaviše, od opština se nije tražilo da dodele finansijska sredstva za primenu Akcionog plana u njihovim budžetskim planovima za 2011. Stoga, nijedna od opština nije podnela Ministarstvu ekonomije i finansija konkretne zahteve u vezi sa primenom Akcionog plana. Opravdano je zaključiti da ovaj nedostatak finansijskih sredstava onemogućuje sprovođenje budžetskih aktivnosti za 2011. godinu i može pokazati odsustvo volje kosovskih institucija u smislu poštovanja obaveza preduzetih prilikom usvajanja Strategije.

Međutim, uprkos ovom odsustvu svesti i koordinacije, nekoliko opština je nezavisno i proaktivno preduzelo pozitivne korake ka ispunjavanju ciljeva istaknutih Akcionim planom, koji su opisani u nastavku.

Kada govorimo o **učešću u obrazovnom sistemu**, Akcioni plan ima za cilj da dovede do značajnih poboljšanja kada govorimo o životu pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. U jednom broju slučajeva,³² institucije na lokalnom nivou ostvarile su nekoliko prodora ka postizanju ovog cilja. Na primer, opštinski zvaničnici su u saradnji ili uz podršku lokalnih i međunarodnih organizacija sproveli kampanje koje imaju za cilj da uvećaju stopu pohađanja škole za učenike iz zajednica Roma, Aškalija ili Egipćana i da spreče napuštanje

²⁸ Odbor je uspostavio MKOS Odlukom br. 1377/2010 i sastao se po prvi put 24. juna 2010. Isti je sastavljen od šest članova, uključujući jednog predstavnika svake od zajednica Roma, Aškalija i Egipćana i tri zvaničnika MKOS-a.

²⁹ Odbor za kulturu odabrao je tri studenta iz reda zajednica Roma, Aškalija i Egipćana za trogodišnje stažiranje u različitim odeljenjima MKOS-a.

³⁰ MKOS, *Plan rada za primenu Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu od strane institucija centralnog nivoa*, Cilj br. 2: "Promovisanje kulturnog identiteta tri zajednice kroz zaštitu kulturnog nasleđa i podržavanje kulturnih aktivnosti".

³¹ Neki opštinski zvaničnici zamolili su timove OEBS-a na terenu da im pruže primerke Strategije i Akcionog plana, pošto su istakli da ih nisu dobili.

³² Pozitivna događanja primećena su u opštinama Ferizaj/Uroševac, Gjilan/Gnjilane, Mitrovicë/Mitrovica, Gjakovë/Dakovica, Istog/Istok, Klinë/Klina, Prishtinë/Priština, Shtime/Štimlje, Obiliq/Obilić, Podujevë/Podujevo, Prizren i Rahovec/Orahovac.

škole uspostavljanjem formalnih kanala komunikacije između škola i porodica.³³ Međutim, ostaje još puno toga što treba da bude urađeno. Na primer, u vreme izrade ovog izveštaja, nisu preduzete nikakve konkretne radnje kako bi se unapredio pristup školi za devojčice iz zajednica Roma, Aškalija ili Egipćana.

U vezi sa **zapošljavanjem i ekonomskim osnaživanjem**, glavni cilj Akcionog plana jeste da poboljša ekonomsku situaciju zajednica razradom politika koje olakšavaju njihov pristup tržištu rada. Mali broj opština sproveo je inicijative za zapošljavanje usmerene ka ovim zajednicama.³⁴ Štaviše, jedan broj Roma, Aškalija i Egipćana zaposlen je u javnim komunalnim preduzećima u kojima plate zajednički isplaćuju opštine i spoljni donatori.³⁵ Kada govorimo o **zdravstvenim i socijalnim pitanjima**, institucije na lokalnom nivou bile su nešto proaktivnije. Na primer, jedan broj opština organizovao je kampanje podizanja svesti,³⁶ dok su neke druge sprovele posete na terenu ka naseljima naseljenim ovim zajednicama ili koje imaju zdravstvene centre koji se nalaze u ili u blizini naselja i koji pružaju podršku na svakodnevnoj osnovi.³⁷ Štaviše, nakon jednog broja preporuka koji su dali predstavnici zajednice, i u cilju poboljšavanja životnih uslova u naseljima naseljenim zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana, jedan broj opština sproveo je infrastrukturne projekte usmerene ka ovim konkretnim naseljima.³⁸ U vezi sa **stambenim i neformalnim naseljima**, Akcioni plan pokušava da pronađe stambena rešenja za pripadnike zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koji žive u kolektivnim centrima i u neadekvatnim stambenim uslovima. Međutim, u vreme izveštavanja, samo su opštine Istog/Istok i Klinë/Klina uspostavile radne grupe za ocenu životnih uslova zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, dok je samo Istog/Istok izradio izveštaj sa preporukama o neophodnim koracima kako bi se isti i poboljšali.

Kada govorimo o **povratku i reintegraciji**, uključujući repatrijaciju, Akcioni plan podstiče odgovorne opštinske institucije da sarađuju sa centralnim nivoom u cilju ojačavanja sistema sakupljanja i obrade podataka zajednica Roma, Aškalija i Egipćana kao i da osmisle relevantne politike i da osiguraju efektivno pružanje usluga u cilju odgovora na potrebe prinudno vraćenih lica. Međutim, ostvaren je veoma mali napredak na lokalnom nivou u razradi i primeni politika, strategija i programa usmerenih ka odgovoru na potrebe raseljenih lica iz reda zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Pristup imovini i ponovno uzimanje

³³ Ovo je postignuto jednim brojem aktivnosti, kao što su kampanje od vrata do vrata i štampanjem i raspodelom letaka.

³⁴ Opština Rahovec/Orahovac objavila je informaciju da je u jesen 2009. godine potpisan sporazum sa privatnom kompanijom koji je omogućavao sezonsko zapošljavanje 50 lica, kako muškaraca tako i žena, iz naselja Ali Ibra/Kolonja, dok se očekuje potpisivanje identičnog sporazuma takođe ove godine. U prizrenskom regionu, jedan broj Roma, Aškalija i Egipćana zaposlila je kompanija za održavanje čistoće. U opštinama Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Obiliq/Obilić, Istog/Istok i Novo Brdo/Novobërdë jedan broj Roma, Aškalija i Egipćana zaposlen je na radovima na rekonstrukciji u naseljima u kojima žive ove zajednice.

³⁵ U Mitrovicë/Mitrovici, javna komunalna kompanija "Uniteti" zaposlila je 20 Roma i Aškalija koji žive u Rromskoj Mahali, uz podršku Danskog saveta za izbeglice. U Istog/Istoku, u okviru "Projekta za povratak i reintegraciju" koji se sprovodi pod pokroviteljstvom UNDP-a, neki Egipćani zaposleni su na rekonstrukciji kuća u selu Serbobran/Srbobrane.

³⁶ Kampanje podizanja svesti nisu konkretno usmerene ka zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana, već ka celokupnom stanovništvu.

³⁷ Gjilan/Gnjilane, Ferizaj/Uroševac, Novo Brdo/Novobërdë, Lipjan/Lipljan, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Klinë/Klina, Mitrovicë/Mitrovica, Istog/Istok i Gjakovë/Dakovica.

³⁸ Na primer, Opština Ferizaj/Uroševac izgradila je novi centar za zdravstvenu zaštitu i izgradila je kanalizacioni sistem u naseljima Sallahane/Salahane i Dubravë/Dubrava, koja su prevashodno naseljena Aškalijama; putevi su asfaltirani, a kanalizacioni sistemi popravljeni u opštinama Gjilan/Gnjilane i Viti/Vitina; osnovni lekovi pruženi su ambulanti u Rromskoj Mahali u Mitrovicë/Mitrovici, a lekari su im na raspolaganje tri puta nedeljno.

imovine u posed ostaju i dalje izazovni i nastavljaju da onemogućuju proces povratka pošto mnogi Romi, Aškalije i Egipćani i dalje nemaju odgovarajući dokaz o pravu svojine.³⁹

Opštine nisu preduzele radnje da se pozabave konkretnim potrebama Roma, Aškalija i Egipćana koji su prinudno **vraćeni** na Kosovo - uglavnom iz zapadno-evropskih zemalja - kako bi se osigurao njihov ravnopravan pristup uslugama. Ponovo, ovo je uglavnom rezultat opšteg odsustva komunikacije između institucija na centralnom i lokalnom nivou, od kojih ove druge nisu svesne svojih odgovornosti koje proizilaze kako iz Akcionog plana tako i iz Izmenjene Strategije za reintegraciju repatriiranih lica. Uopšteno gledajući, opštinski službenici ne smatraju repatriirana lica za posebnu kategoriju i ne uspevaju da usvoje relevantne politike ili programe. Imajući u vidu ovakvu pozadinu, situacija je posebno zabrinjavajuća kada govorimo o zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana, usled poteškoća sa kojima se suočavaju kada govorimo o **civilnoj registraciji**. Veoma malo je urađeno u ovom smeru, iako Akcioni plan konkretno ohrabruje opštine da podstaknu i ubrzaju proces registracije putem kampanja podizanja svesti i proglašavanjem meseca za besplatnu registraciju koja je predviđena Akcionim planom.⁴⁰ U vreme pisanja, samo tri opštine proglasile su mesec besplatne registracije⁴¹ i samo dve opštine⁴² uspostavile su odbore za reviziju kako bi omogućile pojedincima bez ijednog dokumenta da se registruju.

Institucije na lokalnom nivou uglavnom zapostavljaju oblasti kao što su **učesće i zastupanje, kultura, mediji i informisanje**, a opštine ne realizuju nikakve značajne radnje.

Sa pozitivnije tačke gledišta, akteri iz **građanskog društva**, preduzeli su vodeću ulogu u nekim opštinama, izrađujući lokalne akcione planove i uključujući se u konsultativne procese sa predstavnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, medijima i opštinskim zvaničnicima, u cilju predvođenja primene Strategije i njenog Akcionog plana.⁴³ Jedan broj pozitivnih inicijativa koje unapređuju pristup civilnoj registraciji za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana takođe su razvile i sprovele organizacije iz građanskog društva. Program građanskih prava na Kosovu (CRPK) bio je od instrumentalnog značaja u podržavanju institucija na lokalnom nivou da olakšaju civilnu registraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana.⁴⁴ Štaviše, zajednice Roma, Aškalija i Egipćana takođe su bile u mogućnosti da dobiju pristup besplatnoj civilnoj registraciji u svim opštinama uz podršku CRPK-a, ili od same opštine u slučajevima u kojima je lice izuzeto od plaćanja takse zbog toga što je socijalan slučaj. U drugim slučajevima, akteri iz građanskog društva ostvarivali su saradnju i podržali su opštinske zvaničnike da sprovedu kampanje usmerene ka uvećavanju stepena

³⁹ Na primer, uprkos nastojanjima KP-a i MCR-a, Opština Mitrovicë/Mitrovica nije dodelila zemljište na 99 godina za premeštaj Roma i Aškalija iz olovom zagađenih kampova u severnom delu Mitrovicë/Mitrovicë i Opštine Leposavić/Leposaviq u Romsku Mahalu u južnom delu Mitrovicë/Mitrovicë.

⁴⁰ Akcioni plan nalaže da "sve opštine proglase jednom godišnje mesec besplatne civilne registracije, za neregistrovana lica i decu koja su rođena izvan sistema zdravstvene zaštite".

⁴¹ Ferizaj/Uroševac, Štrpce/Shtërpçë i Prizren. Prema rečima predsedavajućeg Konsultativno veće za zajednice u Suharekë/Suvoj Reci, ova opština takođe je proglasila mesec besplatne registracije ali ovu informaciju nije potvrdio Centar za civilnu registraciju. Dok opštine Ferizaj/Uroševac i Štrpce/Shtërpçë nemaju podatke o rezultatima inicijative, u Prizrenu nijedan pripadnik zajednica Roma, Aškalija ili Egipćana nije se prijavio za registraciju.

⁴² Istog/Istok i Klinë/Klina.

⁴³ U Ferizaj/Uroševcu, Gjakovë/Dakovici, Fushë Kosovë/Kosovu Polju, Lipjan/Lipljanu i Prizrenu. Izradu lokalnih akcionih planova uopšteno je pokrenula i podržala Kosovska fondacija za otvoreno društvo, uz angažovanje lokalnih nevladinih organizacija, opštinskih zvaničnika i predstavnika zajednice.

⁴⁴ Aktivnosti koje se sproveo CRPK-a obuhvataju kampanje podizanja svesti na televiziji i radiju ili putem poseta od vrata do vrata, sastanaka, štampanja i raspodele letaka, brošura i postera.

pohađanja škole učenika iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana.⁴⁵ U onim opštinama u kojima je građansko društvo preduzelo vodeću ulogu, pozitivan dokaz angažovanja i animiranja zajednice povodom Strategije i njenih ciljeva je zabeležen. Ovo predstavlja pozitivan razvoj događaja u inače razočaravajućoj slici angažovanja na opštinskom nivou.

4. ZAKLJUČAK

Strategija i njen Akcioni plan predstavljaju napredne i ambiciozne dokumente o politici koji imaju za cilj potpunu integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, na osnovu načela jednakosti. Međutim, njihova primena, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou, zaostaje za obavezama predviđenim Akcionim planom. Institucionalni okvir uspostavljen kako bi se obezbedila primena Akcionog plana nije bio u mogućnosti da u potpunosti izvrši svoju ulogu koordinacije i nadzora, a ključna relevantna ministarstva su postigla samo skromna dostignuća. Međutim, institucije na centralnom nivou učinile su određene napore kako bi se osiguralo da su opštine adekvatno informisane o sadržaju i merama predviđenim Strategijom i Akcionim planom, dok relevantni mehanizmi koordinacije nisu uspjeli da obezbede formalnu komunikaciju između institucija na centralnom i lokalnom nivou. Posledično, opštine su neinformisane o svojim odgovornostima, usled nedostatka uputstava sa centralnog nivoa, koje predviđaju postupke i dodeljuju jasne odgovornosti.

Kasno usvajanje Akcionog plana decembra 2009. godine nije omogućilo ministarstvima i opštinama da dodele finansijska sredstva iz Konsolidovanog budžeta Kosova za njegovu primenu tokom 2010. Pored toga, predstavnici ministarstava i opština koji su intervjuisani za ovaj izveštaj istakli su svoju nameru da zahtevaju posebna finansijska sredstva za primenu Strategije za 2011, bacajući dalju sumnju u pogledu njihove održivosti.

Zastupljenost Roma, Aškalija i Egipćana obezbeđena je u svim mehanizmima uspostavljenim za nadgledanje primene Strategije i njenog Akcionog plana, ali sumnje o njihovom efektivnom svojstvu da zastupaju njihove opštine istakli su neki pripadnici zajednice. Opaženi nedostatak konsultacija između zajednica tokom faze razrade Akcionog plana podriva njihovu posvećenost da rade na primeni relevantnih radnji i dovodi do toga da same zajednice nemaju vlasništvo nad ovim procesom.

Sprovođenje inicijativa i mera u oblastima povratka i reintegracije, kulture i obrazovanja, predstavlja pozitivna događanja u smeru obezbeđivanja održive integracije Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu. Ono što je vredno pomena, zatvaranje olovom zagađenog kampa Česmin Lug u severnom delu Mitrovice/Mitrovicë, a koje se očekivalo više od jedanaest godina, predstavlja suštinsko dostignuće kada govorimo o zaštiti prava ovih zajednica. Pored toga, postoje signali da će se održiva rešenja pronaći i za Rome i Aškalije koji su raseljeni u još uvek postojećim kampovima na severu Kosova i koji pate od visokog nivoa zagađenja olovom.

Sa druge strane, postoji hitna potreba da se osigura da će primena Strategije obuhvatati one sektore koji su skoro u potpunosti zapostavljeni do sada. Moraju se preduzeti ozbiljne i konkretne obaveze kako bi se odgovorilo na ekonomsku situaciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, uvećalo njihovo učešće i zastupljenost u javnom životu i obezbedio potpun i neometan pristup ličnim dokumentima, uslugama zdravstvene zaštite, stambenom smeštaju i

⁴⁵ U opštinama Ferizaj/Uroševac, Gjilan/Gnjilane, Mitrovicë/Mitrovica, Gjakovë/Dakovica, Istog/Istok, Klinë/Klina, Prishtinë/Priština, Shtime/Štimlje, Obiliq/Obilić, Podujevë/Podujevo, Prizren i Rahovec/Orahovac.

imovini. Posebna pažnja trebalo bi da se pokloni povratnicima i prinudno vraćenim pojedincima kako bi se osigurala njihova održiva reintegracija.

Strategija i njen Akcioni plan predstavljaju značajne korake u izgradnji stabilnog multietničkog društva, u kome se priznaju i poštuju prava svih. Ograničeni stepen njihove primene ostaje i dalje snažan podsetnik da ostaje još puno toga što treba da se uradi kako bi se obezbedila zaštita najugroženijih zajednica na Kosovu.

5. PREPORUKE

Imajući u vidu sve prethodno navedeno, OEBS savetuje relevantne aktere da razmotre sledeće preporuke.

Kabinetu premijera i resornim ministarstvima:

- Obnoviti obavezu datu zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana u Strategiji i njenom Akcionom planu osiguravajući dodeljivanje neophodne političke volje i resursa i stavljanjem istih na raspolaganje na svim nivoima uprave.
- Dodeliti odgovarajuće resurse iz Konsolidovanog budžeta Kosova i sprovesti bez daljih odlaganja one aktivnosti koje ne zahtevaju finansijske resurse.
- Podržati rad Odbora i Radne grupe kao glavnih mehanizama za koordinaciju primene i praćenja Strategije i njenog Akcionog plana poklanjajući posebnu pažnju na učešće zajednice.
- Poboljšati komunikaciju između institucija na centralnom i lokalnom nivou u cilju garantovanja dovoljnog nivoa koordinacije između svih institucija i uključenih aktera.
- Identifikovati najhitnije potrebe zajednica Roma, Aškalija i Egipćana obezbeđivanjem resursa za završavanje aktivnosti sakupljanja podataka koje su već pokrenute, istovremenim angažovanjem na sličnim procesima u zapuštenim sektorima.
- Uključiti se u one sektore koji su u velikoj meri zapostavljeni, kao što su učešće i zastupljenost, zapošljavanje i ekonomsko osnaživanje i obezbediti potpun i neometan pristup ličnoj dokumentaciji, uslugama zdravstvene zaštite, stambenim objektima i imovini.
- Obezbediti održiv povratak ili premeštaj svih Roma raseljenih u olovom zagađenim kampovima na severu Kosova i pružiti adekvatno zdravstveno lečenje.
- Osigurati primenu kurikuluma koji je odobrio MONT na romskom jeziku pružanjem udžbenika i stručnog usavršavanja nastavnika.

Odboru i Radnoj grupi:

- Obezbediti praćenje i ocenu primene Strategije i njenog Akcionog plana kroz naručene izveštaje o napretku.
- Poboljšati koordinaciju i komunikaciju između relevantnih ministarstava kao i između drugih institucija, donatora i građanskog društva.
- Preduzeti aktivnosti na uvećavanju svesti o Strategiji i njenom Akcionom planu među svim relevantnim akterima, kao i u okviru šireg javnog mnjenja.

Zvaničnicima opština:

- Proaktivno potražiti informacije i podršku od relevantnih resornih ministarstava u pogledu opštinskih odgovornosti predviđenih Strategijom i Akcionim planom.

- Obezbediti dodeljivanje dovoljnih finansijskih sredstava za primenu aktivnosti zacrtanih za prioritet i predviđene Akcionom planom tokom srednjegodišnje revizije opštinskih budžeta juna 2011, istovremeno dodeljujući adekvatne resurse za njihovu nastavljenu primenu u budžetu za 2012.
- Unaprediti raspodelu Strategije i Akcionog plana među relevantnim opštinskim zvaničnicima, posebno opštinskim kancelarijama za zajednice i povratak, i preduzeti inicijative za dopiranje do zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u cilju obezbeđivanja njihove svesti i učešća.
- Proglasiti jednom godišnje besplatan mesec civilne registracije neregistrovanih lica i dece rođene izvan regularnog zdravstvenog sistema.
- Sarađivati i podržavati građansko društvo u nastojanjima ka angažovanju zajednice i animiranju oko Strategije i Akcionog plana.
- Podržati izradu lokalnih akcionih planova za primenu Strategije i Akcionog plana na opštinskom nivou.

Predstavnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana:

- Potražiti informacije o sadržaju Strategije i Akcionog plana i unaprediti svest, zastupanje i delovanje ka njegovoj primeni u okviru institucija, organizacija građanskog društva i u okviru samih zajednica.

Međunarodnim agencijama:

- Podstaći i podržati kosovske institucije da blagovremeno i u potpunosti primene Strategiju i Akcioni plan.